

אגדתא מסכת ערכין

דף ח עמוד ב – צדקתך ומשפטך

אמר רב פפא: "צדקתך כהררי אל" — אלו נגעי אדם, "משפטך תהום רבה" — אלו נגעי בתים. פשטיה דקרא במאי כתיב? אמר רב יהודה: אלמלא "צדקתך כהררי אל" — מי יוכל לעמוד לפני "משפטך תהום רבה". רבה אמר: "צדקתך כהררי אל" — מפני ש"משפטך תהום רבה". במאי קמיפלגי? בדרבי אלעזר ורבי יוסי ברבי חנינא, דאיתמר: רבי אלעזר אמר: כובש, רבי יוסי ברבי חנינא אמר: נושא. רבה כרבי אלעזר, ורב יהודה כרבי יוסי ברבי חנינא.¹

דף י עמוד ב – נפלאות כלי המשכן והמקדש

ליה. תנו רבנן: אבוב היה במקדש, חלק היה, דק היה, של קנה היה, ומימות משה היה. צנה המלך וציפואו זהב, ולא היה קולו ערב, נטלו את צפוי ונהיה קולו ערב כמות שהיה.² צלצל היה במקדש, של נחשת היה, והיה קולו ערב, ונפגם, ושלחו חכמים והביאו אומנין מאלכסנדריא של מצרים ותיקנוהו, ולא היה קולו ערב, נטלו את תיקונו והיה קולו ערב כמות שהיה. מכתשת היה במקדש, של נחשת היה, ומימות משה היה, והיתה מפטמת את הבשמים, נתפגמה והביאו אומנין מאלכסנדריא של מצרים ותיקנוה, ולא היה מפטמת כמו שהיתה, נטלו את תיקוניה והיתה מפטמת כמו שהיתה. אלו שני כלים נשתפרו ממקדש ראשון, ונתפגמו ולא היה להם ארוכה, ועליהם אמר דוד: "נחשת ממורט", "נחשת ממורק", ועליהם הוא אומר: "וכלי נחשת מוצהב שנים המודות מזהב".³

דף יא עמוד ב – על משוררים ושוערים במקדש

מיתבי: משורר ששיער ומשוער ששורר, אינו במיתה אלא באזהרה! תנאי היא, דתנאי: מעשה ברבי יהושע בר חנניה שהלך לסייע בהקפת דלתות אצל רבי יוחנן בן גודגודא, אמר לו: בני, חזור לאחוריה, שאפתה מן המשוררים. ולא מן המשוערים.

שם – חורבן בעת שירה

כשחרב הבית בראשונה, אותו היום תשעה באב היה, ומוצאי שבת היה, ומוצאי שביעית היה, ומשמרתו של ההוירי היה, והיו כהנים ולוים עומדים על דוכן ואומרים שירה, ומה שירה אמרו? "וישב עליהם את אונם וברעתם יצמיתם", ולא הספיקו לומר "יצמיתם ה' אלהינו" עד שבאו גוים וכבשו, וכן בשניה.⁴

דף טו עמוד א – עשרה ניסיונות ניסו אבותינו לקב"ה

תנאי: אמר רבי יהודה, עשר ניסיונות ניסו אבותינו להקדוש ברוך הוא: שנים בים, ושנים במים, שנים במן, שנים בשליו, אחת בעגל, ואחת במדבר פארן. שנים בים: אחת בפרידה ואחת בעלייה. בפרידה — דכתיב "המבלי אין קברים במצרים". בעלייה — כדרב הונא, דאמר רב הונא: ישראל שבאותו הדור מקטני אמנה היו, כדרבה בר מרי, דאמר רבה בר מרי: מאי דכתיב "וימרו על ים בים סוף וישועם למען שמו"? מלמד שהיו ישראל ממרים באותה שעה, ואומרים: כשם שאנו עולים מצד זה כך מצרים עולים מצד אחר.⁵

¹ כבר הרחבנו לדון בדרשה זו בדברינו [צדקתך כהררי אל](#) בפרשת אמור.

² ראו הדף [התורה חסה על ממונם של ישראל](#).

³ על כלים נוספים שם: "תני רבן שמעון בן גמליאל: שילוח היה מקלח מים בכאיסר, צנה המלך והרחיבוהו כדי שיתרבו מימיו, ונתמעטו, וחרזו ומיעטוהו והיה מקלח מים, לקיים מה שנאמר: "אל יתהלל חכם בתקמתו ואל יתהלל גבור בגבורתו". וכן היה רבן שמעון בן גמליאל אומר: הרדלים לא היה במקדש. מאי הרדלים? אמר אביי: טבלא גורגדנא, מפני שקולו ערב ומערבב את הנעימה. אמר רבא בר שילא אמר רב מתנה אמר שמואל: מגריפה היתה במקדש, עשרה נקבים היו בה, כל אחד ואחד מוציא עשרה מיני זמר, נמצאת כולה מוציאה מאה מיני זמר. במתניתא תנא: היא אמה וגובה אמה, וקתא יוצא הימנה, ועשרה נקבים היו בה, כל אחד מוציא מאה מיני זמר, נמצאת כולה מוציאה אלף מיני זמר". ונראה שאולי אפשר לחבר עניין זה עם מומחיות בית אבטינס בעשיית הקטורת, ומומחיות בית גרמו באפיית לחם הפנים שכל הניסיונות להעתיק את מומחיותם נכשלו. ראו גמרא יומא דף לח עמוד א, מובא בדברינו [קטורת הסמים](#) בפרשת כי תשא

⁴ ראו מקבילות בגמרא תענית דף כט עמוד א, ירושלמי תענית פרק ד הלכה ה, מדרש תהלים (שוחר טוב; בובר) מזמור צד.

⁵ ראו הדף [מה הם עשרה הניסיונות שניסו אבותינו את המקום](#) בפרשת שלח לך. וראו גם [וימרו על ים סוף](#).

שם טו ב – על לשון הרע

ואמר ריש לקיש: מאי דכתיב "אם ישף הנחש בלא לחש ואין יתרון לבעל הלשון"? לעתיד לבא מתקבצות כל החיות ובאות אצל נחש, ואומרות: ארי דורס ואוכל, זאב טורף ואוכל, אתה מה הנאה יש לך? אומר להם: וכי מה יתרון לבעל הלשון?

ואמר רב חסדא אמר מר עיקבא: כל המספר לשון הרע, אמר הקדוש ברוך הוא: אין אני והוא יכולין לדור בעולם, שנאמר: "מלשני בסתר רעהו אותו אצמית גבה עינים ורחב לבב אתו לא אוכל", כי אתא רב דימי אמר: מאי דכתיב "מברך רעהו בקול גדול בבוקר השכם קלה תחשב לו"? כגון דמיקלע לאושפיזא וטרחו קמיה שפיר, למחר נפיק תיב בשוקא ואמר: רחמנא ניברכיה לפלגיא דהכי טרח קמאי, ושמעיו אינשי ואזליו ואנסין ליה. תני רב דימי אחיה דרב ספרא: לעולם אל יספר אדם בטובתו של חברו, שמתוך טובתו בא לידי רעתו.⁶

דף טז עמוד ב – על תוכחה ואהבה

תנא, אמר רבי טרפון: תמיהני אני אם יש בדור הזה שמקבל תוכחה, אפילו אמר לו "טול קיסם מבין עיניך", ואמר לו "טול קורה מבין עיניך". אמר רבי אלעזר בן עזריה: תמיהני אם יש בדור הזה שיודע להוכיח. ואמר רבי יוחנן בן נורי: מעיד אני עלי שמים וארץ שהרבה פעמים לקה עקיבא על ידי, שהייתי קובל עליו לפני רבן שמעון בריבי, וכל שכן שהוספתיו בו אהבה, לקיים מה שנאמר: "אל תוכח לך פן ישנאך הוכח לחכם ויאהבך".⁷

שם – מה הם ייסורים?

עד היכן תכלית יסורין? אמר רבי אלעזר: כל שארגו לו בגד ללבוש ואין מתקבל עליו. מתקיף לה רבא זעירא, ואיתימא רבי שמואל בר נחמני: גדולה מזו אמרו, אפילו נתפוננו למזוג בחמין ומזגו לו בצונן, בצונן ומזגו לו בחמין, ואת אמרת כולי האי? מר בריה דרביןא אמר: אפילו נהפך לו חלוקו. רבא, ואיתימא רב חסדא, ואיתימא רבי יצחק, ואמר לה במתניתא תנא: אפילו הושיט ידו לכיס ליטול שלש ועלו בגדו שתיים. דווקא שלש ועלו בגדו שתיים, אבל שתיים ועלו בגדו שלש — לא, דליכא טירחא למישדדיהו. וכך כד למה? דתנא דבי רבי ישמעאל: כל שעברו עליו ארבעים יום בלא יסורין קיבל עולמו. במערבא אמרי: פורענות מזדמנת לו.⁸

מחלקי המים

מים אחרונים: נחזור ונזכיר שההגדרה מה היא אגדה, היינו מה לכלול בדפים אלה ומה לא, היא מאד אישית ותלויות אסכולה. הנטייה במפעל זה היא מינימלית, היינו לכלול רק את האגדות והסיפורים הבולטים. והיה רצון שנזכה להשלים אגדות התלמוד על עוד ועוד מסכתות.

⁶ ועוד שם הרבה על לשון הרע

⁷ ראו הדף [על התוכחה](#).

⁸ הרבה במדרש על ייסורים וכאן גישה רכה ומינימליסטית. הגדרה מינימלית זו של ייסורים, מטרתה למנוע מצב שבו ח"ח יעברו על האדם ארבעים יום בלי ייסורים. אדם כזה כבר קיבל את עולמו בחייו, היינו את שכר כל מעשיו הטובים בעולם הזה ולא נותר לו שום דבר (או שהורידו הרבה משכרו) בעולם הבא. ולצורך זה מוגדרים הייסורים באופן קל למדי, ראו הביטוי קיבל עולמו (בחייו) בגמרא סנהדרין דף קא עמוד א, בעתם שחכמים באים לבקר את ר' אליעזר בחוליו. כל החכמים בוכים ואילו ר' עקיבא שוחק. וכשאלו אותו מדוע הוא שוחק, ענה להם: "לכך אני משחק. כל זמן שאני רואה רבי, שאין יינו מחמיץ ואין פשתנו לוקה, ואין שמנו מביאש, ואין דובשנו מדביש, אמרתי: שמא חס ושלום קיבל רבי עולמו. ועכשיו שאני רואה רבי בצער - אני שמח."